

17. Zett, R. (1971), "Slavishe Nomina loci mit dem suffix -(d)lo", Die Welt der Slaven, no. 16. pp. 397–413.

### ABBREVIATIONS OF THE USED SOURCES

- ЕСУМ Етимологічний словник української мови / [ред. Л. С. Мельничук]: У 7 т. –Т. 1–6. – К. : Наукова думка, 1982–2012.
- КП Абрамович Д.І. Києво-Печерський патерик. Репринтне видання. – К. : Час, 1991. – 280 с.
- МатТимч Тимченко Є. Матеріали до словника писемної та книжної української мови XV–XVIII ст. / [підгот. до вид. В. В. Німчук та Г. І. Лиса] : У 2-х книгах. – Київ-Нью-Йорк : Преса України, 2003.
- ПВЛ Повість временних літ за Лаврентіївським списком // Полное собрание русских летописей. Т. 1: Лаврентьевская и Суздальская летописи по академическому списку. – М. : Изд-во восточной литературы, 1962.
- ПЗ Словник української мови. XVI-перша половина XVII ст. Пробний зошит / Відп. ред. Д. Г. Гринишин. – К. : Наукова думка, 1983. – 158 с.
- СДЯ Словарь древнерусского языка (XI–XIV вв.) : [гл. ред. Р. И. Аванесов]. – М. : Русский язык, 1988–2008. – Т. 1–7.
- СлЛекс Славинецький Є., Корецький-Сатановський А. Лексикон словено-латинській // Лексикон словено-латинський Є. Славинецького та А. Корецького-Сатановського / [підгот. до вид. Німчук В. В.] – К. : Наукова думка, 1973. – С. 58–418.
- СлРЯ Словарь русского языка XI–XVII вв. – М. : Наука, 1975–2008. – Вып. 1–28.
- Ср Срезневский И. И. Материалы для словаря древнерусского языка. – СПб, 1843–1912. – Т. 1–3.
- СУМ 16 – the first part of 17 Словник української мови XVI – першої половини XVII ст. : у 28-ми вип / [відп. ред. Д. Г. Гринишин]. – Львів, 1994–2006. – Вип. 1–14.
- ХД Житие и хождение Даниила, Русьскыя земли игумена // Памятники литературы Древней Руси. XII век : [вступит. стаття Д. С. Лихачева; сост. и общ. редакция А. А. Дмитриева и Д. С. Лихачева]. – М. : Худ. лит., 1980. – С. 24–115.
- ЭССЯ Этимологический словарь славянских языков: Праславянский лексический фонд / [под ред. О. Н. Трубачева]. Вып. 1–33. – М. : Наука, 1974–2007.

УДК 81'373:81'367.7

## СОМАТИЧНА ЛЕКСИКА: МЕЖІ ПОНЯТТЯ ТА СПРОБА КЛАСИФІКАЦІЇ

Приходько І.М., аспірант

*Запорізький національний університет,  
вул. Жуковського, 66, м. Запоріжжя, Україна*

ilona\_prih@ukr.net

Окреслено основні аспекти дослідження соматичної лексики, з'ясовано причини звуження цього поняття, сформульовано власний погляд на його межі, запропоновано поділ соматизмів, який враховує переваги наявних класифікацій і водночас компенсує прогалини, зумовлені відчутною «антропоцентричністю» поглядів на саме поняття «соматичний».

*Ключові слова: антропоцентричність, тілесність, соматика, соматична лексика, соматизм.*

## СОМАТИЧЕСКАЯ ЛЕКСИКА: ГРАНИЦЫ ПОНЯТИЯ И ПОПЫТКА КЛАССИФИКАЦИИ

Приходько И.М., аспирант

*Запорожский национальный университет,  
ул. Жуковского, 66, г. Запорожье, Украина*

Обозначены основные аспекты изучения соматической лексики, выяснены причины сужения этого понятия, сформулирован собственный взгляд на его границы, предложена классификация соматизмов, которая учитывает достоинства существующих делений и в то же время компенсирует

лакуны, обусловленные ощутимой «антропоцентричностью» взглядов на само понятие «соматический».

*Ключевые слова:* антропоцентричность, телесность, соматика, соматическая лексика, соматизм.

## THE SOMATIC VOCABULARY: THE NOTION BOUNDARIES AND AN ATTEMPT OF CLASSIFICATION

*Prykhod'ko I.M., a postgraduate student*

*Zaporizhia National University, Zhukovs'koho St., 66, Zaporizhzhia, Ukraine*

The reasons for narrowing of the "somatic vocabulary" concept have been defined; the author's own idea of its boundaries has been formulated, and while basing on existing classifications of words for the mentioned lexical-semantic group there has been proposed a division that takes into account the main advantages of existing classifications and simultaneously compensates for the gaps caused by noticeable "anthropocentricity" of the views on the very concept of "somatic".

Connections as 'somatic cells', 'somatic nervous system', 'somatic tissues' are not only nomens of a medical (anatomical) area but also of zoological and in particular veterinary ones (somatic cells, somatic tissues, somatic nervous system). Over time, linguists following psychologists who had been associating human mental disorders with problems of physical areas since the first quarter of the nineteenth century almost completely "humanized" the concept of somatics. It is the "humanized" understanding of the somatic vocabulary that well corresponds to the philosophical concept of physicality – human physicality and it is very "convenient" for a linguistic research as it fits in the general trend of understanding and interpretation of the language picture of the world which clarifies through kinship terms, names of people, names of parts of the human body which are the basis for most of the names of the surrounding us animate and inanimate objects. Another argument that is put forward in favor of the anthropocentric interpretation of the term "somatic" is opposing corporal to mental; and since mental is primarily of human nature, then its opposition – corporal – is attributed to human. However, the well-known fact is that one of the major sections of psychology – zoopsychology – deals with mental processes of animals. In linguistic terminology the adjective "somatic" first appeared in the work of the Estonian linguist F. Vakk. Further numerous linguistic studies show that the majority of their authors consider somatic names in the plane of the human body, and only a few works directly or indirectly recognize the function of naming the parts of the animal body in somatisms.

Of all existing classifications of the somatic vocabulary the most complete is somatisms division into subgroups proposed by O. Kochevatkin. In general the scholar's classification takes into account almost all anatomical "areas" of the body. However, it refers to somatic vocabulary names of diseases, whereas it does not include the names of the muscle tissues of a living organism which also belong to the somatic terminology. Therefore, we propose such a division of the somatic lexicon: somonimical vocabulary (names that are system-wide and denote the body; the name of the head and its parts; the name of the neck and trunk; nomens of the upper limbs; the names of the lower limbs), osteonimical vocabulary (names of the skeletal system of the body as a whole; the names of the head bones; the names of the body bones; the names of the upper extremities bones; the names of the lower extremities bones), splanchnonimical vocabulary (the names of internal organs in general; the names of the digestive system organs; the names of the respiratory system organs; the names of the urinary system), angionimical vocabulary (indicates the elements of the blood circulatory system of the body), miological vocabulary (serves to indicate muscles), senonimical vocabulary (names of the organs of vision; the names of the hearing organs; the names of the smell and taste organs; the names of the contact organs).

*Key words:* anthropocentricity, corporality, somatics, somatic vocabulary, somatism.

**Актуальність дослідження.** Найменування частин тіла, виступаючи одним із найпомітніших пластів лексики, що відображає як знання носіїв мови про навколишній світ, так і їхнє уявлення передусім про свій організм [21, с. 3], а також про організм тварин, привертають увагу лінгвістів здавна.

Чи не найбільша кількість дотичних до висвітлення найменувань частин тіла мовознавчих праць радянського та пострадянського періоду присвячена фразеологізмам (як слов'янським, так і неслов'янським) із соматичним компонентом [4; 10; 11; 13; та ін.]. Чимало науковців звертається до вивчення соматичної лексики і в її самостійному функціонуванні, і як елементів більш складних одиниць у зіставному ключі [9; 16; 17; 34; 40 та ін.]. Потенціал соматизмів як бази для вторинної номінації в українських говорах простежує Н. Дяченко [15], лексичну наповненість загального фрейму «соматизми» вторинними номінаціями аналізує Т. Русановська [28, с. 6-11]. Як невід'ємну частину

лінгводидактичних студій соматичну лексику розглядають В. Чуднов [37], Н. Яніцька [41], О. Алфімова [2]. Церковнослов'янські соматизми антропологічної сфери стали предметом наукових зацікавлень О. Старих [32]; історію становлення окремих номенів частин тіла розглядав О. Іліаді [19]. У межах історико-дериватологічних студій соматична лексика ставала предметом уваги науковців Південноукраїнського історико-дериватологічного центру – П. Білоусенка, В. Німчука [7, с. 130-131], О. Тилик [33, с. 58-72] та ін.

Значний інтерес учених до лексики розгляданої групи зумовив кілька помітних спроб її систематизувати. Докладний аналіз таких класифікацій (Л. Кочеваткін, О. Кармишов, А. Вежбицька, Ю. Апресян, Н. Лугова, Р. Вайнтрауб) уміщено в статті В. Романюк [27, с. 13-20]. У цих спробах часом спостерігається обмеження кола лексем, які входять до цього розряду слів. **Мета** статті – з'ясувати причини звуження поняття «соматична лексика», сформулювати власний погляд на його межі й запропонувати таку класифікацію, в якій би було враховано основні переваги наявних поділів і водночас ліквідовано прогалини, зумовлені відчутною «антропоцентричністю» поглядів на саме поняття «соматичний».

Запозичений із грецької мови термін *соматичний* (σωματικός) означає «тілесний» [СІС, с. 536] і входить до складу біологічних багатокомпонентних терміноодиниць – «соматичні клітини», «соматична нервова система», «соматичні тканини» [див. докладніше: 29, с. 174; 39, с. 174-175; 5, с. 593] тощо. Згадані сполуки є номенами не лише медичної (анатомічної), а й зоологічної, зокрема, ветеринарної сфери (соматичні клітини, соматичні тканини, соматична нервова система) [12, с. 135, 220, 626, 900]. Однак із часом лінгвісти, слідом за психологами (Й-Г. Гейнрот, Ф. Александер, В. Бройтигам та П. Крістіан та ін.), котрі ще з першої чверті ХІХ століття психічні розлади людини пов'язували з проблемами її тілесної сфери (див. 1; 20), майже остаточно «олюднили» поняття соматик. Таке звуження поняття «соматичний» пов'язане, на нашу думку, з антропоцентризмом як «однією із провідних епістем сучасного гуманітарного знання; методологічним принципом дослідження, згідно з яким людина розглядається як центр і найвища мета світобудови» та «невикорінною тенденцією розгляду мови» [30, с. 34-35]. Саме таке, «олюднене» розуміння соматичної лексики добре кореспондує філософській концепції тілесності – *людської* тілесності [див. докладніше: 24] і є досить «зручним» для мовознавчих студій, оскільки вкладається в загальну тенденцію розуміння й тлумачення мовної картини світу. Ще один аргумент, який висувається на користь антропоцентричної інтерпретації поняття «соматичний», – це протиставлення тілесного психічному [32, с. 80]; а позаяк психічне – це насамперед людське, то і його опозицію – тілесне – варто відносити до людського. Ми не можемо прийняти такий підхід хоча б тому, що один із великих розділів психології – зоопсихологія – якраз і займається психічними процесами тварин [див., наприклад, 23; 35; 36].

У лінгвістичній терміносистемі прикметник «соматичний» уперше з'явився в роботі Ф.Вакка, присвяченій функціонуванню назв частин людського тіла у складі фразеологізмів естонської мови [11, с. 23].

Подальші численні мовознавчі студії свідчать про те, що панівна більшість їх авторів соматичні назви розглядає в площині людського тіла, і лише в небагатьох працях (11; 7, с. 130-131; 38, с. 10; 6, с. 38, 46, 74-75 і далі; 4) за соматизмами прямо чи опосередковано визнається й функція номінації частин тіла тварини.

Відштовхуючись від постулату про антропоцентричність мовної картини світу, яка оприявнюється через терміни спорідненості, імена людей, назви частин людського тіла, на яких заснована значна частина найменувань предметів навколишньої живої та неживої природи [див. 14, с. 110], лінгвісти розмірковують про соматичний код культури та соматичний концепт як його одиницю [див., наприклад, 18, с. 86-96; 3, с. 239-246].

Найповнішою, а тому найпопулярнішою з-поміж мовознавців [17, с. 8-9; 28; 31] є класифікація соматичної лексики, яку, спираючись на характер об'єкта номінації, запропонував О. Кочеваткін: I. *Сомонімічна* лексика, яка використовується для позначення частин і ділянок людського тіла. Підгрупи: 1. Назви, що є загальносистемними й позначають тіло людини. 2. Найменування голови та її частин. 3. Назви шиї й тулуба людини. 4. Номени верхніх кінцівок. 5. Назви нижніх кінцівок. II. *Остеонімічна* лексика слугує для номінації кісток людського тіла та їх з'єднань: 1. Назви кісткової системи людського організму загалом. 2. Найменування кісток голови. 3. Номени кісток тулуба. 4. Назви кісток верхніх кінцівок. 5. Іменники на позначення кісток нижніх кінцівок. III. *Спланхнонімічна* лексика використовується для номінації внутрішніх органів людського організму: 1. Назви внутрішніх органів загалом. 2. Найменування органів травлення. 3. Номени дихальних органів. 4. Назви сечостатевого органів. IV. *Ангіонімічна* лексика позначає елементи кровоносної системи людського організму. V. *Сенсонімічна* лексика – слугує для позначення органів чуття людського організму: 1. Назви органів зору. 2. Назви органів слуху. 3. Назви органів нюху та органів смаку. 4. Назви органів дотику. VI. Лексика, що позначає хвороби, недуги та прояви людського організму [див. докладніше: 21, с. 7-63].

Загалом із таким поділом можна погодитися, оскільки він враховує майже всі анатомічні «сфери» організму. Дехто з науковців слушно зауважує, що до соматизмів навряд чи варто відносити найменування хвороб та станів, оскільки це «надто розширює межі згаданого лексико-семантичного поля» [25, с. 16]. До того ж, процес, як і результат процесу – стан, не можуть виступати частинами чогось матеріального (у нашому випадку – живого організму).

Вважаємо, до соматичної лексики варто включити й таку підгрупу, як найменування м'язових тканин, що також належать до соматичної термінології [22, с. 11], і об'єднати їх терміном *міологічні номени*.

З огляду на наведені міркування, пропонуємо такий поділ соматичної лексики.

<i>Назва групи номенів</i>	<i>Що позначає (або підгрупи)</i>
<b>Сомонімічна</b> лексика	Назви, що є загальносистемними і позначають тіло
	Найменування голови та її частин
	Назви шиї й тулуба
	Номени верхніх кінцівок
	Назви нижніх кінцівок
<b>Остеонімічна</b> лексика	Назви кісткової системи організму загалом
	Назви кісток голови
	Назви кісток тулуба
	Назви кісток верхніх кінцівок
	Назви кісток нижніх кінцівок
<b>Спланхнонімічна</b> лексика	Назви внутрішніх органів загалом
	Назви органів травлення
	Назви дихальних органів
	Назви сечостатевого органів

<b>Ангіонімічна</b> лексика	Позначає елементи кровоносної системи організму
<b>Міологічна</b> лексика	Слугує для позначення м'язів
<b>Сенсонімічна</b> лексика	Виступає для номінації органів чуття
	Назви органів зору
	Назви органів слуху
	Назви органів нюху та органів смаку
	Назви органів дотику

Отже, до соматичної лексики пропонуємо включати такі великі групи номенів на позначення частин тіла людини і тварини: сомонімічні (загальносистемні, для називання тіла), остеонімічні (назви кісткової системи організму), спланхнонімічні (назви внутрішніх органів загалом), ангіонімічні (найменування елементів кровоносної системи організму), міологічні (назви м'язів), сенсонімічні (найменування органів чуття).

### ЛІТЕРАТУРА

1. Александер Ф. Психосоматическая медицина. Принципы и практическое применение [Электронный ресурс] / Александер Франц ; [пер. с англ. С. Могилевского]. — М. : Изд-во ЭКСМО-Пресс, 2002. — 352 с. — Режим доступа : <https://www.psyinst.ru/library.php?part=article&id=1124#>
2. Алфимова Е. Ю. Устойчивые словосочетания с компонентами-соматизмами в системе немецкого языка и практике его преподавания в средней школе [Электронный ресурс] / Е. Ю. Алфимова. — Режим доступа : <http://scientific-search.kursksu.ru/pdf/003-020.pdf>
3. Башкатова Ю. А. Символические признаки соматических концептов / Ю. А. Башкатова // Сибирский филологический журнал. — 2014. — № 2. — С. 239–246.
4. Березович Е. Л. Соматическая модель в номинации предчувствий и интуитивных чувствований / Е. Л. Березович // Вестник Кемеровского государственного университета. — 2016. — № 3. — С. 86–93.
5. Биологический энциклопедический словарь : [гл. ред. М. С. Гиляров]. — М. : Советская энциклопедия, 1986. — 831 с.
6. Білоусенко П. Нариси з історії українського словотворення (іменникові конфікси) / П. Білоусенко, І. Іншакова, К. Качайло, О. Меркулова, Л. Стівбур. — Запоріжжя; Кривий Ріг, 2010. — 480 с.
7. Білоусенко П. І. Нариси з історії українського словотворення (суфікс -ина) / П. І. Білоусенко, В. В. Німчук. — Запоріжжя–Ялта–Київ : ТОВ “ЛПІС” ЛТД, 2003. — 252 с.
8. Бройтигам В. Психосоматическая медицина : Краткий учебник / В. Бройтигам, П. Кристиан, М. Рад ; пер с нем. Г. А. Обухова, А. В. Бруенка; предисл. В. Г. Остроглазова. — М. : ГЭОТАР МЕДИЦИНА, 1999. — 376 с.
9. Вайан А. Славянские названия селезенки / Андре Вайан ; [пер. с франц. О. А. Лаптева] // Вопросы языкознания. — 1960. — № 6. — С. 66 – 68.
10. Вайнтрауб Р. М. О соматических фразеологизмах в русском языке / Р. М. Вайнтрауб // Лексические единицы русского языка и их изучение. — Ташкент, 1980. — С. 51 – 55.
11. Вакк Ф. О соматической фразеологии в современном эстонском литературном языке : автореф. дисс. ... к. филол. н. / Вакк Феликс. — Таллинн, 1964. — 29 с.

12. Ветеринария. Большой энциклопедический словарь [Электронный ресурс]: [ред. Шишков В. П.] – М.: Большая Российская энциклопедия, 1998. / Режим доступа: <http://bukvy.net/books/103495-v-p-shishkov-veterinariya-bolshoy-enciklopedicheskiy-slovar.html>
13. Галеева Л. Д. Сопоставительный подход к изучению соматической лексической единицы рука на материале русского, татарского и английского языков / Л. Д. Галеева // Филология и культура. *Philology and culture*. — 2013. — № 2(32). — С. 17 – 20.
14. Голятина С. М. Соматическая лексика как средство отражения антропоморфного культурного кода (на материале донских казачьих говоров) / С. М. Голятина // Известия Волгоградского государственного педагогического университета. — 2014. — № 2(87). — С. 110 – 113.
15. Дяченко Н. М. Номінативні поля соматизмів та відсоматичних утворень в українських діалектах : дис. ... канд. філол. н. : 10.02.01 / Дяченко Наталія Миколаївна. — К, 2008. — 408 с.
16. Ергалиева У. А. К вопросу об исследовании соматической номинации во фразеологии гетероморфных языков [Электронный ресурс] / У. А. Ергалиева, А. Р. Сулькарнаева : Режим доступа: [http://repository.enu.kz/bitstream/handle/123456789/7487/somaticheskaya\\_nominaciya.pdf?sequence=1](http://repository.enu.kz/bitstream/handle/123456789/7487/somaticheskaya_nominaciya.pdf?sequence=1)
17. Занковец А. А. Влияние различных лингвистических факторов на фразеологическую активность соматизмов русского и белорусского языков [Электронный ресурс] / А. А. Занковец // Веснік Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта. Сер. 4, Філалогія. Журналістыка. Педагогіка. — 2007. — № 2. — С. 70–75 : Режим доступа: <http://elib.bsu.by/handle/123456789/13616>
18. Захаренко И. В. Ноги в соматическом коде культуры (на примере фразеологии) / И. В. Захаренко // Язык, сознание, коммуникация : [сб. статей ; отв. ред. В. В. Красных, А. И. Изотов]. — М.: МАКС Пресс, 2003. — Вып. 25. — 200 с. — С. 86–96.
19. Илиади А. И. Об одной группе соматической лексики в связи с вопросами славянской именной суффиксации / А. И. Илиади // *Folia onomastica Croatica* 10. Poseban otisak. — Zagreb, 2001. — pp.83–94.
20. Клиническая психология : Учебник [Электронный ресурс] / под ред. Карвасарского Б. Д. — СПб.: Питер, 2002. — 960 с. (Серия “Национальная медицинская библиотека”) : Режим доступа: <http://rutracker.org/forum/viewtopic.php?t=1719334>
21. Кочеваткин А. М. Соматическая лексика эрзянского языка : Учебное пособие / А. М. Кочеваткин. — Саранск : Типография «Красный октябрь», 2001. — 208 с.
22. Латинская соматическая терминология : [сост. Каранашева В. А., Аллафи Л.-М. Р.]. — Нальчик : Каб.-Балк.ун-т, 2007. — 40 с.
23. Москалец В. П. Зоопсихологія і порівняльна психологія : підручник. / В. П. Москалец. — К. : Центр учбової літератури, 2014. — 200 с.
24. Ольховик М. В. Своєрідність репрезентації концепту тілесність в англomовних періодичних виданнях [Электронный ресурс] / М. В. Ольховик, М. В. Лозова // MODERN DIRECTIONS OF THEORETICAL AND APPLIED RESEARCHES'2015 : Режим доступа: <http://www.sworld.education/index.php/ru/conference/the-content-of-conferences/archives-of-individual-conferences/march-2015>.

25. Подгорная В. В. «Наивная анатомия» в английской языковой картине мира : дисс. ... канд. филол. н. : 10.02.04 / Подгорная Валерия Владимировна. — Санкт-Петербург, 2016. — 226 с.
26. Разумное поведение и язык. Вып. 1. Коммуникативные системы животных и язык человека. Проблема происхождения языка / Сост. А. Д. Кошелев, Т. В. Черниговская. — М. : Языки славянских культур, 2008. — 416 с.
27. Романюк В. М. Лінгвістична експлікація соматичної лексики / В. М. Романюк // Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. — 2014. — Вип. IV. — С. 13-20.
28. Русановська Т. Фреймова семантика та теорія лексико-семантичного поля у дослідженні сленгових вторинних номінацій соматизмів / Т. Русановська // Наукові записки. — Вип. 81(4). Серія: Філологічні науки (мовознавство). — Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2009. — С. 6 – 11.
29. Сахаров Д. А. Соматическая нервная система / Д. А. Сахаров // Большая советская энциклопедия / В 32 т. — Т. 24. — Кн. 1. — М. : Советская энциклопедия, 1976. — С. 174.
30. Селіванова О. О. Лінгвістична енциклопедія / О. О. Селіванова. — Полтава : Довкілля-К, 2011. — 844 с.
31. Сівков І. В. Соматична лексика в арабській мові, мові іврит, англійській та українській мовах (структурно-семантичний та етимологічний аспекти) / І. В. Сівков // Східний світ. — 2013. — № 2-3. — С. 120–126.
32. Старых О. В. Соматизмы как особый класс слов в лексической системе церковнославянского языка / О. В. Старых // Вестник Православного Свято-Тихоновского гуманитарного университета III. Серия «Филология», вып. 2 (24). — М. : Изд-во ПСТГУ, 2011. — С. 80–85.
33. Тилик О. Ф. Іменники зі значенням подібності: Способи творення та сфери використання : дис. канд.філол. н. : 10.02.01 / Тилик Ольга Федорівна. — Запоріжжя, 2006. — 222 с.
34. Ткаченко В. А. Названия руки в развитии лексики индоевропейских языков : автореф. дисс. ... канд. филол. наук : спец. 10.02.19 «теория языкознания» / Виктор Андреевич Ткаченко. — К., 1991. — 16 с.
35. Топчий М. В. Зоопсихология и сравнительная психология : уч. пособие / М. В. Топчий. — Ставрополь : СКСИ, 2005. — 272 с.
36. Фабри К. Э. Основы зоопсихологии: Учебник для студентов высших учебных заведений, обучающихся по специальностям «Психология», «Биология», «Зоология» и «Физиология» / К. Э. Фабри. [3-е изд.] — М. : Учебно-методический коллектор «Психология», 2001. — 464 с.
37. Чуднов В. В. Соматическая лексика в аспекте преподавания русского языка как иностранного: на материале тематической группы «Наименования внутренних органов человека» : дисс. ... канд. филол. наук : 13.00.02 / Чуднов Владимир Васильевич. — М., 2007. — 249 с.
38. Чумичева Т. С. Фразеологизмы с компонентами-соматизмами в национальных вариантах английского языка (на материале британского и американского вариантов) : автореф. дисс. ...канд. филол. наук (10.02.01 – «германские языки») / Чумичева Татьяна Сергеевна. — Нижний Новгород, 2010. — 17 с.

39. Шапиро Н. И. Соматических клеток генетика / Н. И. Шапиро // Большая советская энциклопедия / В 32 т. — Т. 24. — Кн. 1. — М. : Советская энциклопедия, 1976. — С. 174 – 175.
40. Шарманов В. В. Соматизм как компонент фразеологической единицы русского и немецкого языков [Электронный ресурс] / В. В. Шарманов // Universum: Филология и искусствоведение : электрон. научн. журн. — 2014. — № 10 (12) : Режим доступа : <http://7universum.com/ru/philology/archive/item/1656>
41. Яніцька Н. Соматична лексика як об'єкт вивчення в іншомовній аудиторії / Н. Яніцька // Теорія і практика викладання української мови як іноземної. — 2008. — Вип.3. — С. 211 – 213.

### УМОВНІ СКОРОЧЕННЯ

- СІС Словник іншомовних слів / уклад. : С. М. Морозов, Л. М. Шкарапуга. — К. : Наук. думка, 2000. — 680 с. — (Словники України).

### REFERENCES

1. Aleksander F. Psihosomaticheskaya meditsina. Printsipy i prakticheskoe primeneniye. / Aleksander Frants; [per. s angl. S. Mogilevskogo]. — M. : Izd-vo EKSMO-PRESS, 2002. — 352 p. — Rezhim dostupu: <https://www.psyinst.ru/library.php?part=article&id=1124#>
2. Alfimova E. Yu. Ustoychivyye slovosochetaniya s komponentami-somatizmami v sisteme nemetskogo yazyika i praktike ego prepodavaniya v sredney shkole. — Rezhim dostupu: <http://scientific-search.kursksu.ru/pdf/003-020.pdf>
3. Bashkatova Yu. A. Simvolicheskie priznaki somaticheskikh kontseptov / Yu. A. Bashkatova // Sibirskiy filologicheskij zhurnal. — 2014. — № 2. — p. 239 – 246.
4. Berezovich E. L. Somaticheskaya model v nominatsii predchuvstviy i intuitivnykh chuvstvovaniy / E. L. Berezovich // Vestnik Kemerovskogo gosudarstvennogo universiteta. — 2016. — № 3. — p. 86–93.
5. Biologicheskij entsiklopedicheskij slovar : [gl.red. M.S.Gilyarov]. — M. : Sovetskaya entsiklopediya, 1986. — 831 p.
6. Bilousenko P. Narysy z istorii ukrainskoho slovotvorennia (imennykovi konfiksy) / P. Bilousenko, I. Inshakova, K. Kachailo, O. Merkulova, L. Stovbur. — Zaporizhzhia; Kryvyi Rih, 2010. — 480 p.
7. Bilousenko P. I., Nimchuk V. V. Narysy z istorii ukrainskoho slovotvorennia (sufiks -yna) / P. I. Bilousenko, V. V. Nimchuk. — Zaporizhzhia–Ialta–Kyiv: TOV “LIPS” LTD, 2003. — 252 p.
8. Broytigam V., Kristian P., Rad M. Psihosomaticheskaya meditsina: Kratkiy uchebnyk / V. Broytigam, P. Kristian, M. Rad ; per s nem. G. A. Obuhova, A. V. Bruenka ; predisl. V. G. Ostroglazova. — M. : GEOTAR MEDITSINA, 1999. — 376 p.
9. Vayan A. Slavyanskije nazvaniya selezenki / Andre Vayan ; [per. s frants. O. A. Lapteva] // Voprosyi yazyikoznaniya. — 1960. — № 6. — P. 66 – 68.
10. Vayntraub R. M. O somaticheskikh frazeologizmah v russkom yazyike / R. M. Vayntraub // Leksicheskie edinyty russkogo yazyika i ih izuchenie. — Tashkent, 1980. — P. 51 – 55.
11. Vakk F. O somaticheskoy frazeologii v sovremennom estonskom literaturnom yazyike : avto-ref. diss. ... k. filol. n. / Vakk Feliks. — Tallinn, 1964. — 29 p.
12. Veterinariya. Bolshoy entsiklopedicheskij slovar : [red. Shishkov V. P.] – M. : Bolshaya Rossiyskaya entsiklopediya, 1998. [Elektronniy resurs] / Rezhim dostupu : <http://bukvy.net/books/103495-v-p-shishkov-veterinariya-bolshoy-enciklopedicheskij-slovar.html>
13. Galeeva L. D. Sopotavitelnyiy podhod k izucheniyu somaticheskoy leksicheskoy edinyty russkogo, tatarskogo i angliyskogo yazyikov / L. D. Galeeva // Filologiya i kultura. Philology and culture. — 2013. — № 2(32). — P. 17 – 20.
14. Golyatina S. M. Somaticheskaya leksika kak sredstvo otrazheniya antropomorfnoho kulturnogo koda (na materiale donsikh kazakh govovorov) / S. M. Golyatina // Izvestiya Volgogradskogo gosudarstvennogo pedagogicheskogo universiteta. — 2014. — № 2(87). — P. 110 – 113.
15. Diachenko N. M. Nominatyvni polia somatyzmiv ta vidsomatyznykh utvoren v ukrainskykh dialektakh : Dys. ... kand..filol.n. : 10.02.01 / Diachenko Nataliia Mykolaivna. — K, 2008. — 408 p.



16. Ergalieva U. A., Sulkarnaeva A.R. K voprosu ob issledovanii somaticheskoy nominatsii vo frazeologii geteromorfnykh yazyikov [Elektronniy resurs] / U. A. Ergalieva, A. R. Sulkarnaeva : Rezhim dostupu: [http://repository.enu.kz/bitstream/handle/123456789/7487/somaticheskaya\\_nominatsiya.pdf?sequence=1](http://repository.enu.kz/bitstream/handle/123456789/7487/somaticheskaya_nominatsiya.pdf?sequence=1)
17. Zankovets A. A. Vliyaniye razlichnykh lingvisticheskikh faktorov na frazeologicheskuyu aktivnost somatizmov russkogo i belorusskogo yazyikov [Elektronniy resurs] / A. A. Zankovets // Vesnik Belaruskaga dzyarzhaynaga univiersiteta. Ser. 4, Filalogiya. Zhurnalistyka. Pedagogika. — 2007. — № 2. — P. 70 – 75 : Rezhim dostupu: <http://elib.bsu.by/handle/123456789/13616>
18. Zaharenko I. V. Nogi v somaticheskoy kode kulturyi (na primere frazeologii) / I. V. Zaharenko // Yazyik, soznanie, kommunikatsiya : [zb. statey ; otv. red. V. V. Krasnykh, A. I. Izotov]. — M. : MAKS Press, 2003. — Vyip. 25. — 200 p. — P. 86-96.
19. Iliadi A. I. Ob odnoy gruppe somaticheskoy leksiki v svyazi s voprosami slavyanskoy imennoy suffiksatsii / A. I. Iliadi // Folia onomastica Croatica 10. Poseban otisak. — Zagreb, 2001. — pp.83 – 94.
20. Klinicheskaya psihologiya : Uchebnik / pod red. Karvasarskogo B. D. [Elektronniy resurs]. — SPb: Piter, 2002. — 960 p. (Seriya “Natsionalnaya meditsinskaya biblioteka”): Rezhim dostupu: <http://rutracker.org/forum/viewtopic.php?t=1719334>
21. Kochevatkin A. M. Somaticheskaya leksika erzyanskogo yazyika : Uchebnoe posobie / A. M. Kochenvatkin. — Saransk : Tiografiya «Krasnyiy oktyabr», 2001. — 208 p.
22. Latinskaya somaticheskaya terminologiya : [sost. Karanasheva V. A., Allafi L.-M.R.]. — Nalchik: Kab.-Balk.un-t, 2007. — 40 p.
23. Moskalets V. P. Zoopsikholohiia i porivnialna psikhohiia [tekst] : pidruchnyk . / V. P. Moskalets — K. : Tsentri uchbovoi literatury, 2014. — 200 p.
24. Olkhovyk M. V., Lozova M. V. Svoieridnist reprezentatsii kontseptu tilesnist v anhlomovnykh periodychnykh vydanniakh [Elektronniy resurs] / M. V. Olkhovyk, M. V. Lozova // MODERN DIRECTIONS OF THEORETICAL AND APPLIED RESEARCHES'2015 : Rezhym dostupu: <http://www.sworld.education/index.php/ru/conference/the-content-of-conferences/archives-of-individual-conferences/march-2015>.
25. Podgornaya V. V. «Naivnaya anatomiya» v angliyskoy yazyikovoy kartine mira : diss. ... kand.filol.n. : 10.02.04 / Podgornaya Valeriya Vladimirovna. — Sankt-Peterburg, 2016. — 226 p.
26. Razumnoe povedenie i yazyik. Vyip. 1. Kommunikativnyie sistemyi zhyvotnyih i yazyik cheloveka. Problema proishozhdeniya yazyika / Sost. A. D. Koshelev, T. V. Chernigovskaya. — M. : Yazyiki slavyanskikh kultur, 2008. — 416 p.
27. Romaniuk V. M. Linhvistychna eksplikatsiia somatychnoi leksyky / V. M. Romaniuk // Naukovi zapysky Berdianskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu. — 2014. — Vypusk IV. — P. 13-20.
28. Rusanovska T. Freimova semantyka ta teoriia leksyko-semantychnoho polia u doslidzhenni slenhovykh vtorynykh nominatsii somatyzmiv / T. Rusanovska // Naukovi zapysky. — Vyp. 81(4). Seriya: Filolohichni nauky (movoznavstvo). — Kirovohrad: RVV KDPU im. V. Vynnychenka, 2009. — P. 6–11.
29. Saharov D. A. Somaticheskaya nervnaya sistema / D. A. Saharov // Bolshaya sovetskaya entsiklopediya / V 32 t. — T. 24. — Kn. 1. — M. : Sovetskaya entsiklopediya, 1976. — P. 174.
30. Selivanova O. O. Linhvistychna entsyklopediia / O. O. Selivanova. — Poltava : Dovkillia-K, 2011. — 844 p.
31. Sivkov I. V. Somatychna leksyka v arabskii movi, movi ivryt, anhliskii ta ukrainskii movakh (strukturno-semantychnyi ta etymolohichni aspekty) / I. V. Sivkov // Skhidnyi svit. — 2013. — № 2-3. — P. 120–126.
32. Staryih O. V. Somatizmyi kak osobyiy klass slov v leksicheskoy sisteme tserkovnoslavyanskogo yazyika / O. V. Staryih // Vestnik Pravoslavnogo Svyato-Tihonovskogo gumanitarnogo universiteta III. Seriya «Filologiya», vyipusk 2 (24). — M. : Izd-vo PSTGU, 2011. — P. 80–85.
33. Tylyk O. F. Imennyky zi znachenniam podibnosti: Sposoby tvorennia ta sfery vykorystannia : dys. kand.filol. n. : 10.02.01 / Tylyk Olha Fedorivna. — Zaporizhzhia, 2006. — 222 p.
34. Tkachenko V. A. Nazvaniya ruki v razvitii leksiki indoevropeyskikh yazyikov : avtoref. diss. ... kand. filol. nauk : spets. 10.02.19 «teoriya yazyikoznaniya» / Tkachenko Viktor Andreevich. — K., 1991. — 16 p.
35. Topchii M. V. Zoopsihologiya i sravnitel'naya psihologiya : uch. posobie / M. V. Topchii. — Stavropol : SKSI, 2005. — 272 p.
36. Fabri K. E. Osnovy zoopsihologii: Uchebnik dlya studentov vysshih uchebnykh zavedeniy, obuchayuschihsy po spetsialnostyam «Psihologiya», «Biologiya», «Zoologiya» i «Fiziologiya» / K. E. Fabri. [3-e izd.] — M. : Uchebno-metodicheskii kollektor «Psihologiya», 2001. — 464 p.
37. Chudnov V. V. Somaticheskaya leksika v aspekte prepodavaniya russkogo yazyika kak inostrannogo: na materiale tematicheskoy gruppyi «Naimenovaniya vnutrennih organov cheloveka»: diss. ... kand. filol. nauk : 13.00.02 / Chudnov Vladimir Vasilevich. — M., 2007. — 249 p.

38. Chumicheva T. S. Frazеologizmyi s komponentami-somatizmami v natsionalnykh variantakh angliyskogo yazyka (na materiale britanskogo i amerikanskogo variantov) : avtoref. diss. ...kand. filol. nauk (10.02.01 – «germanskie yazyki») / Chumicheva Tatyana Sergeevna. — Nizhny Novgorod, 2010. — 17 p.
39. Shapiro N. I. Somaticheskikh kletok genetika / N. I. Shapiro // Bolshaya sovetskaya entsiklopediya / V 32 t. — T. 24. — Kn. 1. — M. : Sovetskaya entsiklopediya, 1976. — P. 174–175.
40. Sharmanov V. V. Somatizm kak komponent frazeologicheskoy edynitsyi russkogo i nemetskogo yazykov [elektronniy resurs] / V. V. Sharmanov // Universum: Filologiya i iskusstvovedenie : elektron. nauchn. zhurn. — 2014. — № 10 (12) : Rezhim dostupu : <http://7universum.com/ru/philology/archive/item/1656>
41. Yanitska N. Somatychna leksyka yak ob'iekt vyvchennia v inshomovnii audytorii / N. Yanitska // Teoriia i praktyka vykladannia ukrainskoi movy yak inozemnoi. — 2008. — Vyp. 3. — P. 211–213.

#### NOTATIONS

SIC Slovnyk inshomovnykh sliv / uklad. : S. M. Morozov, L. M. Shkaraputa. — K. : Nauk. dumka, 2000. — 680 p. — (Slovnyky Ukrainy).

УДК 811.161.2'42:81'276.6

## НАЙМЕНУВАННЯ ПОДАТКОВОЇ СФЕРИ В ЛЕКСИЧНІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Рибак К.Б., аспірант

*Запорізький національний університет, вул. Жуковського, 66, м. Запоріжжя, Україна*  
katyarybak26@gmail.com

Розглянуто найменування податкової сфери лексичної системи української мови. Сформульовано та проаналізовано базові поняття податкової системи України в контексті мовознавчих досліджень. Основний акцент робиться на визначенні поняття «найменування податкової сфери» та їхніх складників.

*Ключові слова: податкова термінологія, найменування податкової сфери, податок, об'єкти, суб'єкти та база оподаткування.*

## НАИМЕНОВАНИЕ НАЛОГОВОЙ СФЕРЫ В ЛЕКСИЧЕСКОЙ СИСТЕМЕ УКРАИНСКОГО ЯЗЫКА

Рыбак К.Б.

*Запорожский национальный университет, ул. Жуковского, 66, г. Запорожье, Украина*

Рассмотрены наименования налоговой сферы лексической системы украинского языка. Сформулированы и проанализированы базовые понятия налоговой системы Украины в контексте языковедческих исследований. Основной акцент делается на определении понятия «наименования налоговой сферы» и их составляющих.

*Ключевые слова: налоговая терминология, наименование налоговой сферы, налог, объекты, субъекты и база налогообложения.*

## NOMINATIONS OF TAX FIELD IN THE UKRAINIAN LANGUAGE LEXICAL SYSTEM

Rybak K.B.

*Zaporizhzhya National University, Zhukovsky str., 66, Zaporizhzhya, Ukraine*

Nominations of tax lexical system in Ukrainian language take a great part of the vocabulary. Development and formation of the tax nominations depend on the economic and political system of society, which has an effect on semantic terminology. Fragmentary researches of taxes` history and taxation in Ukraine were found in works of F. Yaroshenko, V.V. Pavlenko, V.L. Pavlenko, T. Tsymbal, O. Vinnik, O. Chumak T. Sukalenko, O. Chorna.

Tax`s nominations cover a large amount of vocabulary from the birth of the state – Kievan Rus (IX – the end of the XIIIth century.), The time of Galicia-Volyn principality, Grand Duchy of Lithuania, Ukrainian